OIKEUSMINISTERIÖ

Lainvalmisteluosasto
LsN Mari Aalto

MUISTIO
15.2.2016

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

ULOSOTTOKAAREN JA VELAN VANHENTUMISESTA ANNETUN LAIN 11 §:N MUUTTAMINEN (HE 137/2015 VP)

1. Esityksen sisältö

Esityksen tavoitteena on asianosaisten oikeusturvaa vaarantamatta yksinkertaistaa, nopeuttaa ja joustavoittaa ulosottomenettelyä ja saada sen myötä aikaan kustannussäästöjä. Esitys liittyy Juha Sipilän hallituksen ohjelmassa kärkihankkeena mainittuun julkisten palvelujen digitalisointiin.

Ulosottokaaren (705/2007) yleisiä menettelysäännöksiä muutettaisiin vastaamaan nykyaikaisen sähköisen asioinnin vaatimuksia. Henkilön ja viranomaisen väliseen yhteydenpitoon tarkoitettua valtakunnallisen sähköisen asiointijärjestelmän tiedonsiirron osoitetta voitaisiin käyttää tiedoksianto-osoitteena postiosoitteen sijasta. Tämä edellyttäisi, että henkilö on ottanut sähköisen asiointijärjestelmän käyttöönsä. Tarkoituksena on mahdollistaa ulosottoasiaa koskevien asiakirjojen toimittaminen kansalaisen ja jatkossa, kun yrityksen asiointitili on otettu käyttöön, yrityksen sähköiselle asiointitilille. Ottaessaan käyttöön asiointitilin kansalainen tai yritys antaa suostumuksensa sille, että viranomaiset voivat toimittaa tiedoksiantoja sähköisesti asiointitilille postitse lähetettävän kirjeen sijasta. Jos hakijalla, vastaajalla, vakuuden antajalla tai väitteen tai vaatimuksen esittäneellä sivullisella on käytössään asiointitili, voitaisiin sitä käyttää tiedoksianto-osoitteena. Asiointitilin käyttöön ottamista pidettäisiin siten lähtökohtaisesti suostumuksena sille, että ulosottoasiaa koskevat asiakirjat voitaisiin toimittaa sähköisesti asiointitilille. Erillistä suostumusta juuri ulosottomenettelyä koskevien asiakirjojen vastaanottamiseen ei edellytettäisi. Erillisen suostumuksen pyytäminen ei juurikaan muuttaisi nykytilaa eikä siten edistäisi toivotusti sähköistä tiedoksiantoa.

Asianomainen voisi kieltää asiointitilin käyttämisen tiedoksiantoihin ilmoittamalla siitä ulosottomiehelle. Tällöin asiakirjat lähetettäisiin postitse. Jokaisella olisi siten oikeus asioida asiointitilin kautta tiettyjen viranomaisten kanssa, mutta pyytää ulosottoa koskevat asiakirjat postitse. Henkilö voi myös koska tahansa lopettaa asiointitilin käytön, minkä jälkeen asiakirjat toimitetaan hänelle postitse.

Vastaanottaja saa tiedon asiointitilille saapuneesta viestistä sähköpostitse, tekstiviestillä tai molemmilla. Asiointitilin käyttöönotto edellyttää heräteviestin määrittelyä. Asiointitililtä lähetetään henkilölle kuuden kuukauden välein kehotus tarkastaa heräteviestin lähettämisen yhteystiedot.

Ehdotus koskee vain henkilöitä, jotka ovat ottaneet asiointitilin käyttöönsä, eikä siten muuta nykytilaan niiden henkilöiden osalta, jotka eivät halua asioida viranomaisten kanssa sähköisesti.

Tiedoksiannon asiointitilille arvioidaan tuovan ulosottolaitokselle säästöä postitukseen liittyvissä kuluissa vuonna 2017 180 000 euroa, vuonna 2018 450 000 euroa ja 900 000 euroa vuositasolla vuodesta 2019 alkaen.

Esityksessä ehdotetaan myös, että myyntiä koskevissa säännöksissä otettaisiin huomioon sähköisessä toimintaympäristössä tapahtuneet muutokset. Ulosottomiehen toimittaman vapaan myynnin edellytyksiä lievennettäisiin ja mahdollistettaisiin kolmas myyntiyritys. Kirjallista valvontamenettelyä nopeutettaisiin. Esitys sisältää myös eräitä muita muutosehdotuksia ulosottokaareen, kuten ehdotuksen ulosottoon sovellettavan kielisääntelyn selkeyttämiseksi. Lisäksi velan vanhentumisesta annettua lakia (728/2003) ehdotetaan muutettavaksi sen selkeyttämiseksi, milloin oikeudellinen katkaisutoimi ei johda vanhentumisajan katkeamiseen.

2. Esityksen suhde perustuslakiin

Esityksessä ehdotetun sähköisen tiedoksiantomenettelyn suhdetta perustuslakiin on syytä arvioida perustuslain 21 §:n 2 momentissa säädetyn oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeiden kannalta.

Perustuslain 21 §:n 2 momentissa edellytetään oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeiden turvaamista lailla. Säännöksessä luetellaan näiden takeiden tärkeimmät osa-alueet eli käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta. Luetteloa ei ole tarkoitettu tyhjentäväksi. Oikeudenkäyntiin liittyvät tiedoksiannot ovat osa oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin kokonaisuutta. Tiedoksianto on tehtävä siten, että vastaanottaja saa oikeuksiensa käyttämiseksi tarvitsemansa tiedot selkeästi, hänelle ymmärrettävinä ja riittävän ajoissa. Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeiden yksityiskohtaiset järjestelyt samoin kuin niihin mahdollisesti tehtävät rajoitukset ja vähäiset poikkeukset ovat lailla säänneltävissä. Lainsäädännöllä ei toisaalta saa vaarantaa kenenkään oikeusturvaa. Samat periaatteet koskevat soveltuvin osin myös ulosottoa (PeVL 42/2006 vp ja PeVL 9/2010).

Ottamalla käyttöön asiointitilin henkilö antaa yleisen suostumuksensa sille, että viranomaiset voivat lähettää tiedoksiantoja asiointitilille. Sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetussa laissa (13/2003) on hyväksytty lähtökohta siitä, että suostumus asiakirjan toimittamiseen sähköisesti voi olla yleinen (HE 111/2010 vp). Sähköisen asioinnin edistäminen olisi vaikeaa, jos henkilön tulisi erikseen jokaisen viranomaisen osalta hyväksyä se, voiko kyseinen viranomainen toimittaa tiedoksiantoja sähköisesti, eikä tiedoksiannon vastaanottajan oikeusturvan voida katsoa tällaista edellyttävän.

Tiedoksiantojen vastaanottaminen asiointitilille ei olisi missään tilanteessa pakollista. Henkilö, joka ei halua vastaanottaa tiedoksiantoja asiointitilille, voi ilmoittaa tästä ulosottomiehelle. Tällöin tiedoksiantoja ei toimiteta hänelle enää sähköisesti asiointitilille, vaan hänen tiedoksianto-osoitteeksi ilmoittamaansa osoitteeseen. Henkilö voi myös koska tahansa lopettaa asiointitilin käytön, jolloin asiakirjat toimitetaan postitse. Sähköistä tiedoksiantoa koskeva ehdotus ei koske ollenkaan henkilöitä, jotka eivät ole ottaneet asiointitiliä käyttöönsä, eikä siten pakota ketään sähköiseen asiointiin.

Asiointitilille saapuneista viesteistä lähtee vastaanottajalle ilmoitus sähköpostitse ja tekstiviestillä riippuen siitä, minkälaisen heräteviestin hän on asiointitilille määritellyt. Heräteviestin määrittely asiointitilille on pakollista. Asiointitilille lähetetyn asiakirjan voidaan katsoa tulleen henkilön tietoon vähintään yhtä suurella varmuudella kuin postitse toimitetun asiakirjan. Asiointitilin käyttäminen sähköiseen tiedoksiantoon esityksessä ehdotetulla tavalla ei siten vaaranna asiakirjan vastaanottajan oikeusturvaa.